Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi,
Journal of Samsun Health Sciences
e-ISSN: 2791-9722, JSHS Ağustos 2025, 10(2): 225-239

Lise Öğretmenlerinde Sağlık Okur Yazarlığının Dumansız Hava Sahasına Yönelik Tutum ile İlişkisi: Kesitsel Çalışma

The Relationship Between Health Literacy and Attitudes Towards Smoke-Free Airspace Among High School Teachers: A Sectional Study

Emine ŞİŞKO[1], Şafak DAĞHAN[2]

[1]Ege Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Halk Sağlığı Hemşireliği Doktora Programı, İzmir
· **emine.sisko@hotmail.fr** · ORCID > 0000-0003-1227-5346

[2]Ege Üniversitesi, Hemşirelik Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği AD, İzmir
· **safak.daghan@ege.edu.tr** · ORCID > 0000-0003-3805-6416

Makale Bilgisi/Article Information

Makale Türü/Article Types: Araştirma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi/Received: 09 Ekim/October 2024
Kabul Tarihi/Accepted: 31 Temmuz/July 2025
Yıl/Year: 2025 | **Cilt – Volume:** 10 | **Sayı – Issue:** 2 | **Sayfa/Pages:** 225-239

Atıf/Cite as: Şişko, E., Dağhan, Ş. "Lise Öğretmenlerinde Sağlık Okur Yazarlığının Dumansız Hava Sahasına Yönelik Tutum ile İlişkisi: Kesitsel Çalışma" Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi 10(2), Ağustos 2025: 225-239.

Sorumlu Yazar/Corresponding Author: Emine ŞİŞKO

Yazar Notu/Author Note: Bu çalışma Ege Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Hemşireliği Tezli Yüksek Lisans Programı kapsamında, Prof. Dr. Şafak DAĞHAN danışmanlığında ve Arş. Gör. Emine ŞİŞKO tarafından yürütülen "Lise Öğretmenlerinde Sağlık Okuryazarlığının Dumansız Hava Sahası Tutumu ile İlişkisi" başlıklı yüksek lisans tezinden yararlanılarak hazırlanmış olup 3. Uluslararası 4. Ulusal Halk Sağlığı Hemşireliği Kongresi'nde (11 Ocak-13 Ocak 2023, online) özet bildiri şeklinde sunulmuştur.

https://doi.org/10.47115/jshs.1563484

LİSE ÖĞRETMENLERİNDE SAĞLIK OKURYAZARLIĞININ DUMANSIZ HAVA SAHASINA YÖNELİK TUTUM İLE İLİŞKİSİ: KESİTSEL ÇALIŞMA

ÖZ

Amaç: Bu araştırmanın amacı lise öğretmenlerinde sağlık okuryazarlığının dumansız hava sahası tutumu ile ilişkisini değerlendirmektir.

Yöntem: Araştırma kesitsel tipte bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma evrenini Türkiye'nin batısında bir ilçede devlet liselerinde görevli tüm öğretmenler oluşturmaktadır. Bu doğrultuda 515 kişiden oluşan çalışma evreninde araştırmaya gönüllü olarak katılmayı kabul eden ve araştırma sürecinde ulaşılabilenlerin tümü araştırmaya dahil edilmiştir (n=391). Veriler, Ocak ve Mart 2020 tarihleri arasında okullarda yüz yüze toplanmıştır. Veri toplamada; bireylerin sosyodemografik özellikleri ile sigara kullanım öykülerini içeren tanıtıcı veri formu, Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (TSOY-32) ve Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği (ODHSTÖ) kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi p<0,05 olarak alınmıştır.

Bulgular: Öğretmenlerin %41,9'u sorunlu-sınırlı sağlık okuryazarlığı düzeyindedir. Öğretmenlerin ODHSTÖ toplam puan ortalaması 40,6±9,1'dir (min: 15, max: 58). Öğretmenlerin ODHSTÖ toplam puanı SOY düzeylerine göre anlamlı bir fark göstermektedir (p<0,05). Yetersiz SOY düzeyindeki bireylerin ODHSTÖ toplam puanı diğer bireylere göre anlamlı olarak daha düşüktür (p<0,05). ODHSTÖ toplam puanı ile TSOY-32 genel indeks puanı arasında pozitif yönde, zayıf ancak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (r= ,266**; p= ,000). TSOY-32 genel indeks puanları, ODHSTÖ toplam puanlarındaki toplam varyansın %7'sini açıklamaktadır.

Sonuç ve Öneriler: Bu veriler sağlık okuryazarlığının dumansız hava sahası tutumu üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu göstermektedir. Dumansız hava sahası tutumu; sigara içme durumu, sigara bırakma süresi ve evdeki diğer aile bireyleri arasında sigara içilme durumuna göre anlamlı bir fark göstermiştir. Sağlık okuryazarlığını artırmaya yönelik politikaların ve bu konuda öğretmenlere yönelik yürütülecek eğitim programlarının, dumansız hava sahasına yönelik tutumu geliştirmede etkili olabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Halk Sağlığı; Okul Öğretmenleri; Sağlık Okuryazarlığı; Tütün.

❋❋❋

THE RELATİONSHİP BETWEEN HEALTH LİTERACY AND ATTİTUDES TOWARDS SMOKE-FREE AIRSPACE AMONG HIGH SCHOOL TEACHERS: A SECTIONAL STUDY

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to evaluate the relationship between health literacy and smokeless air-zone antitede in high school teachers.

Method: The research is a cross-sectional type study. The study population consists of all teachers working in state high schools in a district in western Turkey. No sampling method was used in the study, and it was aimed to reach the entire study population. In this direction, in the study universe consisting of 515 people, all those who accepted to participate in the research voluntarily and could be reached during the research process were included in the research (n=391). Data were collected face-to-face in schools between January and March 2020. In data collection; An introductory data form containing individuals' sociodemographic characteristics and smoking history, Turkey Health Literacy Scale (THLS-32) and Smoke-Free Airspace Attitude Scale in Schools (SAASIS) were used. Statistical significance level was taken as $p<0.05$.

Results: 41.9% of the teachers have problematic-limited health literacy level. Teachers' total score average of SAASIS is 40.6±9.1 (min: 15, max: 58). Teachers' total score of SAASIS shows a significant difference according to their health literacy levels ($p<0,05$). The SAASIS total score of individuals with inadequate health literacy level is significantly lower than other individuals ($p<0.05$). There is a positive, weak but statistically significant relationship between the SAASIS total score and the THLS-32 general index score ($r= .266^{**}$; $p= .000$). THLS-32 general index scores explaining 7% of the total variance in the SAASIS total scores.

Conclusions and Recommendations: These data show that health literacy is a determining factor on smoke-free airspace attitude. Smoke-free airspace attitude showed a significant difference according to smoking status, smoking cessation period, and smoking status among other family members at home. It is thought that policies aimed at increasing health literacy and training programs for teachers on this subject may be effective in improving attitudes towards smoke-free air spaces.

Keywords: Health Literacy; Public Health; School Teachers; Tobacco.

❋❋❋

GİRİŞ

Tütün epidemisi günümüzün en önemli halk sağlığı problemlerinden biridir. Tütün kullanımı, başta kardiyovasküler hastalıklar olmak üzere birçok hastalığın doğrudan nedeni veya hazırlayıcı faktörü olarak bilinmektedir. Yılda 8 milyonun üzerinde birey tütün kullanımına bağlı nedenlerle yaşamını yitirmektedir (WHO, 2020). Dünya nüfusunun yaklaşık dörtte biri herhangi türde bir tütün ürünü kullanmaktadır (WHO, 2019). TÜİK verilerine göre ülkemizde 2022 yılında 15 yaş ve üzeri bireylerin %28,3'ü her gün, %3,8'i ara sıra tütün kullanmaktadır (TÜİK, 2023).

Ülkemizde tütün kontrol çalışmaları ve yasal düzenlemeler sonrasında kamuya açık bütün işletmelerin kapalı alanlarında tütün kullanımı yasaklanmıştır (4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun, 2009). "Dumansız Hava Sahası" yaratmada öncül olan bu düzenlemeler neticesinde Türkiye'de tütün kullanımında ve bununla ilişkili akut sağlık sorunlarında önemli düşüşler görülmüştür (Özbaş ve ark., 2019). Warren ve ark.'nın (2012) çalışmasında tütün kontrol politikalarının güçlü bir şekilde uygulanmasının tütün tüketimini azaltmada gerekli olduğu gösterilmiştir.

Okullar dumansız hava sahası çalışmaları kapsamında ilgili mevzuatın uygulandığı alanlardan biridir. Önemli rol modeller olan öğretmenler, öğrencilerle devamlı etkileşim halinde olduklarından tütün kontrolünde etkili bir grubu oluşturmaktadır (Erick & Smith, 2013). Ülkemizde yapılan çalışmalarda oranlar değişmekle birlikte ortalama her 3 veya 4 öğretmenden birinin sigara kullandığı tespit edilmiştir (Çelik & Ersoy, 2022; Işık, 2022; Kutlu ve ark., 2020). Farklı ülkelerde yürütülen çalışmalarda öğretmenlerin sigara içme prevalansı Brezilya'da %4,4 (Barbosa & Fonseca, 2019), Nijerya'da %4,8,(Awosan ve ark., 2013), Bangladeş'te %17 (Rahman ve ark., 2011), Yunanistan'da %26,4 (Teloniatis ve ark., 2017) gibi değişen oranlarda bulunmuştur. Aynı zamanda öğrencilerin sigara içme davranışlarında öğretmenlerin etkili olduğunu gösteren çeşitli araştırmalar bulunmaktadır (El-Amin ve ark., 2011; Escario & Wilkinson, 2018; Huang ve ark., 2014). Bu doğrultuda öğretmenlerin tutum ve davranışlarının yansımalarını toplumun bütününde görmek doğal bir sonuç olacaktır.

Tütün kullanımını etkileyen faktörlerden biri sağlık okuryazarlığıdır. Literatürde sağlık okuryazarlığının olumlu veya olumsuz sağlık davranışlarıyla ilişkisini gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Buja ve ark., 2020; Fernandez ve ark., 2016; Fleary ve ark., 2018; Kim, 2009; Svendsen ve ark., 2020). Tütün kullanımı olumsuz sağlık davranışlarından biridir ve sağlık okuryazarlığı düşük olan kişilerde tütün kullanımının daha yaygın olduğu saptanmıştır (Hoover ve ark., 2015; Liu ve ark., 2015; Şirin ve ark., 2021). Tütün kullanımı tütün yasalarına ilişkin görüşler üzerinde belirleyici bir faktördür (Balcı ve ark., 2016; Coşkun ve ark., 2010; Kutlu ve

ark., 2020). Bu doğrultuda sağlık okuryazarlığı düzeyi de tütün yasalarına ilişkin görüşler ile ilişkilendirilebilir. Fakat literatürde bu ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Eğitim düzeyi yüksek bir grup olan öğretmenlerde sağlık okuryazarlığının yüksek olması beklenirken ülkemizde yapılan çalışmalarda öğretmenlerde sağlık okuryazarlığının toplum geneline benzer düzeyde olduğu görülmüştür (Deniz ve ark., 2020; Güner ve ark., 2020; Işık, 2022; Yılmazel, 2014).

Bu çalışma ile lise öğretmenlerinde dumansız hava sahası uygulamasına ilişkin tutumun belirlenmesi ve sağlık okuryazarlığı düzeyinin dumansız hava sahası uygulamasına ilişkin tutum ile ilişkisinin değerlendirilmesi hedeflenmiştir. Literatür incelendiğinde sigara kullanımının genellikle lise yaş grubunda başladığı görülmektedir (Aydın ve ark., 2022; Erdem ve ark., 2021; Perincek & Yağcı, 2022). Bu bilgi göz önünde bulundurularak bu okullarda görevli öğretmenlerle çalışılması planlanmıştır.

Araştırmanın Soruları

- Lise öğretmenlerinin dumansız hava sahasına yönelik tutumu nedir?
- Lise öğretmenlerinde sağlık okuryazarlığının dumansız hava sahası tutumu ile ilişkisi var mıdır?
- Lise öğretmenlerinde dumansız hava sahası tutumunda etkili bağımsız değişkenler (yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi, branş, çalışma yılı, sigara içme durumu, sigaraya başlama yaşı, sigara içme yılı, günlük sigara kullanımı, evde sigara içen kişiler) nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Tipi: Bu araştırma kesitsel tipte bir çalışmadır.

Örneklem/Çalışma Grubu: Araştırmanın evrenini Türkiye'nin batısında bir ilçede devlet liselerinde 2019-2020 Eğitim Öğretim yılında görev yapan 515 öğretmen oluşturmaktadır. Araştırmada örnekleme yöntemi kullanılmamıştır. Araştırmaya, çalışma evreninde yer alan, araştırma sürecinde ulaşılabilen ve araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden tüm lise öğretmenleri dahil edilmiştir. Katılım gösteren öğretmen sayısı 391 olup bu sayı araştırma evreninin %75,9'unu oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları: Araştırma verilerinin toplanmasında öğretmenlerin tanıtıcı özellikleri ve sigara kullanım öyküsünü içeren literatür bilgisi doğrultusunda oluşturulan tanıtıcı veri formu, Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (TSOY-32) ve Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği'nden yararlanılmıştır.

Tanıtıcı Veri Formu: Literatür taraması sonucunda bireylerin tanıtıcı özellikleri ve sigara kullanım öyküsünü içeren 11 soru (yaş, cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi, branş, çalışma yılı, sigara içme durumu, sigaraya başlama yaşı, sigara içme yılı, günlük sigara kullanımı, evde sigara içen kişiler) araştırmacı tarafından oluşturulmuştur.

Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği: Ferre, Moyer ve Nobiling'in 2009 yılında geliştirdiği "Live Free-Tobacco Free Smoke Free Survey" envanterine ait "Attitudes Towards Smoking Compliance" ölçeğinin Türkçe uyarlaması ve geçerlik güvenilirlik çalışması Banoğlu (2011) tarafından yapılmıştır (Banoğlu, 2011). Ölçek 5'li likert tipi bir ölçektir. Her bir madde için verilen yanıtlar ''Kesinlikle Katılmıyorum", ''Katılmıyorum", ''Kararsızım, ''Katılıyorum", ''Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde sıralanmıştır. Ölçeğin 3, 4, 9 ve 12. maddeleri ters puanlanmaktadır. Ölçekten alınabilecek en yüksek puan 60, en düşük puan 12'dir. Ölçekte bir kesme puanı bulunmamaktadır, değerlendirme puan artışına göre yapılmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça dumansız hava sahası uygulamasına yönelik tutum da olumlu yönde artmaktadır.

Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği (TSOY-32): TSOY-32 ölçeği için ''The European Health Literacy Survey (HLS-EU)" çalışmasında geliştirilen kavramsal çerçeve temel alınmıştır (HLS-EU Consortium, 2012). Ölçek sağlık okuryazarlığını iki boyut (sağlık hizmeti, hastalıklardan korunma/sağlığı geliştirme) ve dört süreç (bilgiye erişim, bilgiyi anlama, bilgiyi değerlendirme, bilgiyi uygulama) olmak üzere toplam sekiz bileşenle değerlendirmektedir. Her madde 1=Çok zor, 2=Zor, 3=Kolay, 4=Çok kolay olacak şekilde 4 derecelidir. Soruların %80'inden daha azını yanıtlayan katılımcıların yanıtları değerlendirme dışında bırakılmıştır.

Hesaplama toplam puan 0-50 arası olacak şekilde formülize edilmiştir.

Formül: İndeks: (ortalama-1) x 50/3

Ölçekten alınan puanlar doğrultusunda sağlık okuryazarlığı düzeyi dört kategoride incelenmiştir:

(0-25) puan: yetersiz sağlık okuryazarlığı

(>25-33) puan: sorunlu–sınırlı sağlık okuryazarlığı

(>33-42) puan: yeterli sağlık okuryazarlığı

(>42-50) puan: mükemmel sağlık okuryazarlığını ifade etmektedir (Okyay & Abacıgil, 2016).

Veri Toplama Süreci: Araştırma verilerinin toplanmasında anket yönteminden yararlanılmıştır. Araştırmacı tarafından öğretmenlere, çalıştıkları okullarda, gerekli açıklamalar yapılarak anket ve ölçek formları dağıtılmıştır. Çalışma tamamlandıktan sonra formlar yine araştırmacı tarafından toplanmıştır. Formların doldurulması için gerekli süre aynı gün içerisinde mesai bitimi olarak belirlenmiştir. O gün içerisinde dersi olmayıp okulda bulunmayan öğretmenler için farklı günler belirlenip evrenin tümüne ulaşılmaya çalışılmıştır.

Verilerin Analizi: Araştırma verilerinin istatistiksel analizi SPSS Version 20.0 (IBM Corp., Armonk, NY, USA) paket programı kullanılarak yapılmıştır. Tanımlayıcı istatistik verileri ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve yüzde değerleri ile sunulmuştur. Gruplar arası farkları belirlemede, ölçek puanının normal dağılıma uygunluk durumu değerlendirildikten sonra (Kolmogorov-Smirnov= 0,083; $p<0,05$), nonparametrik testlerden Mann Whitney U ve Kruskall Wallis Varyans Analizi testlerinden yararlanılmıştır. Dumansız hava sahası tutumu ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişki Spearman Korelasyon Analizi ile değerlendirilmiştir. Ayrıca kategorik ve sürekli verilerin birlikte değerlendirilmesinde Chi-squared Automatic Interaction Detection (CHAID) analizinden yararlanılmıştır. CHAID analizi, bağımlı değişken üzerinde etkili bağımsız değişkenlerin bir arada değerlendirilerek önem sırasına göre tek bir şekil üzerinde gösterildiği ve yorum kolaylığı sağladığı için kullanılmıştır. CHAID analizine ODHSTÖ toplam puanı üzerinde etkili olduğu tespit edilen değişkenler dahil edilmiştir. Araştırmada $p<0,05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

Geçerlilik ve Güvenilirlik: Araştırmada kullanılan Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği'nin geçerlik güvenilirlik çalışması Banoğlu (2011) tarafından yapılmıştır. Faktör analizi sonucunda ölçeğin 12 madde içeren tek bir genel faktörden oluştuğu belirlenmiş, Cronbach alfa katsayısı ölçek geneli için 0,87, test-tekrar test korelasyon katsayısı 0,94, madde toplam korelasyon değerleri ise 0.50-0.80 aralığında tespit edilmiştir. Bu araştırmada ölçeğin Cronbach alfası 0,81'dir. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği ise Okyay ve arkadaşları tarafından tarafından gerçekleştirilmiş ve iç tutarlılık katsayısı 0,98 bulunmuştur (Okyay & Abacıgil, 2016). Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı (Cronbach alfa) 0,95'tir.

Etik Kurul Onayı: Araştırmada yer alan veri toplama araçlarının kullanımı için yazarlardan, çalışmanın yürütülmesi için E. Ü. Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu (99166796-050.06.04) ve Manisa İl Milli Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alınmıştır. Katılımcı öğretmenlere ''Bilgilendirilmiş Olur Formu" kullanılarak bilgilendirme yapılmış ve bu form aracılığıyla öğretmenlerden yazılı onam alınmıştır. Çalışma Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütülmüştür.

BULGULAR

Öğretmenlerin Sosyodemografik ve Sigara Kullanım Özelliklerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin yaş ortalaması 45,5±8,1 olup yarısından çoğu (%53,2) erkek ve çoğunluğu (%86,2) evlidir. Öğretmenlerin %51,4'ü gelir durumunu orta olarak değerlendirmiştir.

Çalışmaya katılan öğretmenlerin %27'1'i şu an sigara kullanmakta olup %28,9'u daha önce sigara kullanıp bırakmıştır. Daha önce sigara kullanıp bırakan öğretmenlerin çoğunluğu (%84,9) 6 aydan daha önce sigarayı bırakmıştır. ''Evinizdeki aile bireyleri arasında sigara içen var mı?" sorusuna öğretmenlerin %34'ü ''Evet" yanıtını vermiştir. Öğretmenlerin sigaraya başlama yaşı ortalama 20,0±4,7 ve sigara içme süresi ortalama 21,9±9,7 yıldır. Günde içilen ortalama sigara sayısı 14,5±7,9 olup bu sayı ortalama 17,1±12,7 paket yıldır.

Öğretmenlerin Sağlık Okuryazarlığı Özelliklerine İlişkin Bulgular

Tablo 1'de öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeyleri ve TSOY-32 ölçeğinden aldıkları genel indeks puanlarına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Buna göre öğretmenlerin %21,2'si yetersiz, %41,9'u sorunlu-sınırlı, %25,8'i yeterli ve %11,0'i mükemmel sağlık okuryazarlığı düzeyinde yer almaktadır. Öğretmenlerin TSOY_32 genel indeks puanı ortalaması 31,2±8,0'dir. Genel indeks puanı ortalamasına göre öğretmenler sorunlu-sınırlı sağlık okuryazarlığı düzeyinde yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlerde sağlık okuryazarlığına ilişkin bulgular

SOY Düzeyi	**n**	**%**
Yetersiz SOY	83	21,2
Sorunlu-Sınırlı SOY	164	41,9
Yeterli SOY	101	25,8
Mükemmel SOY	43	11,0
	A.O.±S.S.	**Minimum/Maksimum**
TSOY-32 Genel İndeks Puanı	31,2±8,0	5,5/50,0

n: Sayı, %: Yüzde

Okullarda Dumansız Hava Sahasına Yönelik Tutumlarına İlişkin Bulgular

Tablo 2'de öğretmenlerin ODHSTÖ'den aldıkları genel puan ortalamasına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Buna göre ODHSTÖ'ye verilen yanıtların toplam puan ortalaması 40,6±9,1, toplam puan ortancası 42,0'dir. Ölçekten alınabilecek

minimum puan 12, maksimum puan 60 olup katılımcıların aldığı minimum puan 15, maksimum puan 58'dir.

Tablo 2. Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği toplam puanları

	AO/SS	Ortanca	Min/Maks
ODHSTÖ Toplam Puan	40,6±9,1	42,0	15,0/58,0

AO: Aritmetik Ortalama, SS: Standart Sapma, Min: Minimum, Maks: Maksimum

Öğretmenlerin Sağlık Okuryazarlığı ile Dumansız Hava Sahası Tutumu Arasındaki İlişkiye İlişkin Bulgular

Tablo 3'te TSOY-32 ölçeğinden alınan genel indeks puanı ile ODHSTÖ toplam puanı arasındaki ilişkiye yer verilmiştir. Buna göre ODHSTÖ toplam puanı ile TSOY-32 genel indeks puanı arasında pozitif yönde, zayıf ancak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (r= ,266**; p<0,001).

Tablo 3. Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçeği genel indeks puanı ile Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki

		ODHSTÖ Toplam Puanı
TSOY-32 Genel İndeks Puanı	Korelasyon Katsayısı	,266**
	p	<0,001
	n	391

n: Sayı

Öğretmenlerin ODHSTÖ Toplam Puanı İle İlişkili Bağımsız Değişkenlere İlişkin Bulgular

Tablo 4'te ODHSTÖ toplam puanı ile ilişkili bağımsız değişkenlere yer verilmiştir. ODHSTÖ toplam puanı sağlık okuryazarlığı düzeyi, sigara içme durumu, sigara bırakma süresi ve evde sigara içilme durumuna göre gruplar arasında anlamlı farklılık göstermektedir.

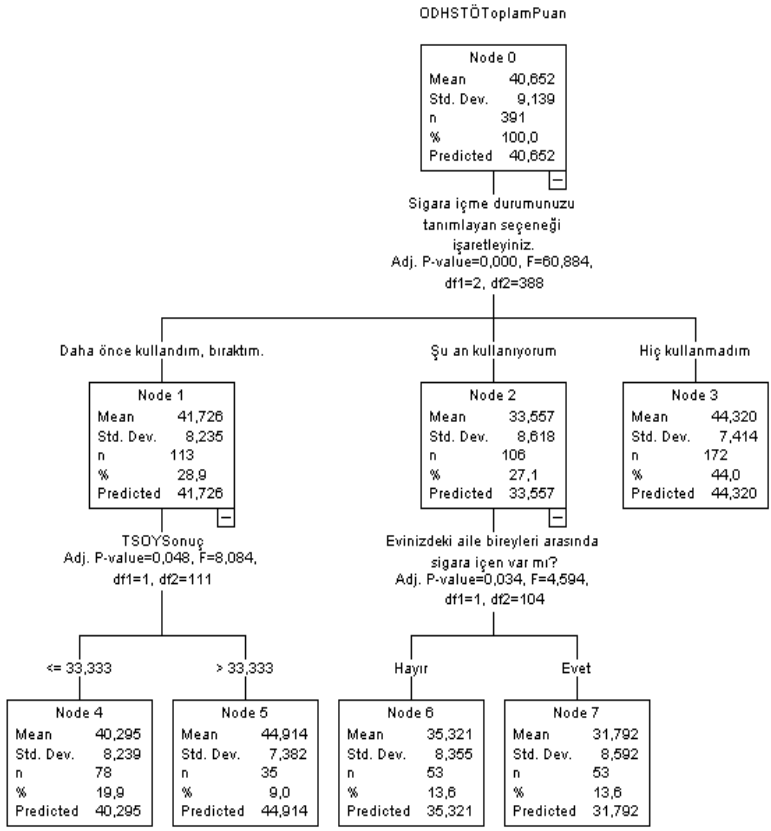
Tablo 4. Bağımsız değişkenlere göre Okullarda Dumansız Hava Sahası Tutum Ölçeği puanlarının dağılımı

		ODHSTÖ Toplam Puan		
		n	**Ortanca (Min/Maks)**	
SOY Düzeyi	Yetersiz SOY	83	39,0 (15,0/56,0)	
	Sorunlu-Sınırlı SOY	164	41,0 (20,0/57,0)	df=3
	Yeterli SOY	101	45,0 (18,0/58,0)	χ^2= 28,541
	Mükemmel SOY	43	44,0 (19,0/56,0)	***p< 0,001***
Sigara İçme Durumu	Hiç kullanmadım.	172	45,0 (21,0/58,0)	df=2
	Daha önce kullandım, bıraktım.	113	43,0 (23,0/57,0)	χ^2= 89,370
	Şu an kullanıyorum.	106	35,0 (15,0/50,0)	***p< 0,001***
Sigara Bırakma Süresi	0-6 Ay Arası	16	35,5 (23,0/52,0)	U= 404,5
	6 Ay Üzeri	90	43,5 (18,0/57,0)	***p= 0,005***
Evde Sigara İçilme Durumu	Hayır	258	43,0 (17,0/57,0)	U= 13829,5
	Evet	133	40,0 (15,0/58,0)	***p= 0,002***

n: Sayı, Min: Minimum, Maks: Maksimum

Şekil 1'de ODHSTÖ toplam puanını etkileyen faktörlerin CHAID analizi çözümlemesine ilişkin bulgulara yer verilmiştir. ODHSTÖ toplam puanı üzerinde etkili olduğu tespit edilen değişkenlerin analize dahil edildiği bu bölümde bağımsız değişkenler önem sırasına göre kutucuklarda gösterilmiştir. Şekil 1'e göre ODHSTÖ toplam puanını açıklayan en önemli değişken sigara içme durumudur (F= 60,884; p= ,000) ve bu değişken için en düşük tutum puanı şu an sigara kullanan öğretmenlerde hesaplanmıştır. Şu an sigara kullanan öğretmenlerin dumansız hava sahasına yönelik tutumlarını etkileyen en önemli değişken de evdeki diğer aile bireyleri arasında sigara içilme durumudur (F= 4,594; p= 0,034). Evde sigara içen başka bir aile bireyinin olma durumu dumansız hava sahasına yönelik tutumu olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte daha önce sigara kullanıp bırakan öğretmenlerin tutum puanını etkileyen en önemli değişken de TSOY-32 ölçeğinden alınan genel indeks puanıdır (F= 8,084; p= 0,048). TSOY-32 genel indeks puanı azaldıkça dumansız hava sahasına yönelik tutum da olumsuz yönde etkilenmektedir.

Şekil 1. Öğretmenlerin Okullarda Dumansız Hava Sahası Ölçeği toplam puan sürekli değişkenini yordayan değişkenlere ilişkin CHAID Ağacı diyagramı

TARTIŞMA

Öğretmenler, dumansız hava sahası çalışmalarının okullarda doğru ve eksiksiz bir şekilde uygulanması açısından kilit konumdadır. Yapılan çalışmalar öğretmenlerin tütün kullanımının toplum ortalamasına yakın olduğunu göstermektedir (Çelik & Ersoy, 2022; Işık, 2022; Kutlu ve ark., 2020). Bu çalışmada da diğer çalışmalara benzer bir bulgu elde edilmiş olup ortalama her 3 veya 4 öğretmenden birinin sigara içtiği belirlenmiştir.

Bu çalışmada öğretmenlerin okullardaki dumansız hava sahası uygulamasına yönelik görüşlerini değerlendirmek amacıyla ODHSTÖ kullanılmıştır. Bu ölçekte bir kesme puanı bulunmadığı için ölçekten alınabilecek minimum ve maksimum değerler göz önünde bulundurularak ölçeğin ortalama puanı üzerinden yorum yapılmıştır. Bu doğrultuda katılımcıların ODHSTÖ toplam puan ortalamasının aynı ölçeğin ortalama puanından yüksek olması öğretmenlerin dumansız hava sahası uygulamalarına yönelik tutumlarının olumlu yönde olduğuna işaret etmektedir. Banoğlu'nun (2013) çalışmasında da aynı ölçek kullanılarak bu araştırmanın sonuçlarına benzer bir sonuç elde edilmiştir.

Dumansız hava sahasının etkin ve sürdürülebilir bir şekilde oluşturulmasında yasal düzenlemeler de oldukça önemlidir. Çalışmalar öğretmenlerin tütün yasalarına yönelik tutumlarının farklı değişkenlerden etkilendiğini göstermektedir (Coşkun ve ark., 2010; Konan, 2012; Kutlu ve ark., 2020). Coşkun ve ark.'nın (2010) çalışmasında sigara içen, Fagesträm bağımlılık skoru yüksek olan öğretmenlerin kapalı alanlarda sigara içilmesini yasaklayan yasaya bakış açılarının olumsuz olduğu tespit edilmiştir. Konan'ın (2012) çalışmasında sigara içmeyen öğretmenlerin %67,9'unun, sigarayı bırakanların %21,9'unun, sigara içenlerin %10,2'sinin sigara içilecek yerleri sınırlayan yasal düzenlemeye tamamen katıldığı görülmüştür. Kutlu ve ark.'nın (2020) çalışmasında sigara içmeyen öğretmenlerin %62,9'u, sigara içenlerin ise %19,8'i kapalı alanda sigara içme yasağının devam edip kapsamının genişletilmesini istemiştir. Bu çalışmada ODHSTÖ toplam puan ortancası şu an sigara kullanan bireylerde 35,0, daha önce kullanıp bırakan bireylerde 43,0 ve hiç kullanmayan bireylerde 45,0 olarak hesaplanmıştır. Bu doğrultuda dumansız hava sahasına yönelik tutumun sigara içmeyen bireylerde içenlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür.

Günümüzün güncel ve önemli bir alanı olan sağlık okuryazarlığı, sağlıklı yaşam davranışlarının oluşturulmasında dikkate alınması gereken bir etkendir. Literatür incelendiğinde öğretmenlerde sağlık okuryazarlığına yönelik çalışmaların az sayıda olduğu görülmektedir. Yılmazel'in (2014) Çorum il merkezinde ilköğretim öğretmenleri ile yürüttüğü çalışmada öğretmenlerin %44,0 ile yarısına yakını çok sınırlı sağlık okuryazarlığı düzeyinde bulunmuştur. Güner ve ark.'nın (2020) TSOY-32 ölçeğini kullanarak İstanbul'da yürüttükleri çalışmaya göre öğretmenle-

rin genel sağlık okuryazarlığı indeks puanı 33,35 olup %35'i sorunlu-sınırlı sağlık okuryazarlığı düzeyindedir. Deniz ve ark.'nın (2020) Malatya'da yürüttükleri çalışmada öğretmenlerin %49,60'ının yetersiz veya sorunlu, %50,40'ının yeterli veya mükemmel sağlık okuryazarlığı düzeyinde olduğu bildirilmiştir. Işık'ın (2022) İzmir'de yürüttüğü çalışmada öğretmenlerin SOY indeks puan ortalaması 33,7±7,6 olarak hesaplanmış olup %42,2'sinin sorunlu-sınırlı sağlık okuryazarlığı düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Bayram (2022) Türkiye'nin 7 bölgesinde görev yapan ve farklı niteliklere sahip sosyal bilgiler öğretmenleri ile yürüttüğü çalışmada öğretmenlerin TSOY-32'den aldıkları puanların ortalamasının 4.33±0.22 olduğunu ve bu doğrultuda sağlık okuryazarlığı düzeylerinin yüksek olduğunu bildirmiştir. Bu çalışmada ise TSOY-32 genel indeks puanı ortalaması ortalamasına göre öğretmenlerin sorunlu-sınırlı sağlık okuryazarlığı düzeyinde yer aldığı görülmektedir. Bununla birlikte her 5 öğretmenden birinin yetersiz sağlık okuryazarlığı düzeyinde olması da dikkat çekmektedir. Bu doğrultuda bu çalışmaya katılan öğretmenlerin sağlık okuryazarlığının aynı ölçekle yürütülen diğer çalışmalara göre benzer veya daha düşük olduğu görülmektedir.

Sağlık okuryazarlığı düşük olan bireylerde tütün kullanımını da içeren riskli sağlık davranışlarının daha çok görüldüğü bilinmektedir (Fleary ve ark., 2018; Hoover ve ark., 2015; Liu ve ark., 2015). Doğan ve Çetinkaya (2019) yeterli sağlık okuryazarlığı düzeyindeki akademisyenlerde sigara kullanmamayı da içeren olumlu sağlık davranışlarına sahip olma oranının diğerlerine göre daha yüksek olduğunu tespit etmiştir. Sadeghi ve ark.'nın (2019) çalışmasında sağlık okuryazarlığı arttıkça sigara ve nargile kullanımı olasılığının azaldığı belirlenmiştir. Panahi ve ark. (2017) üniversite öğrencileriyle yürüttüğü çalışmada sağlık okuryazarlığının sigaranın zararları hakkındaki bilgi ve tutumla doğrudan ilişkili olduğunu bulmuştur.

Literatürde tütün kullanımının tütün yasalarına ilişkin görüşler üzerinde belirleyici bir faktör olduğunu gösteren çalışmalar bulunmaktadır (Balcı ve ark., 2016; Coşkun ve ark., 2010; Konan, 2012; Kutlu ve ark., 2020). Benzer şekilde sağlık okuryazarlığının tütün kullanımı ile ilişkisini inceleyen çalışmalar da yer almaktadır (Hoover ve ark., 2015; Liu ve ark., 2015; Şirin ve ark., 2021). Fakat sağlık okuryazarlığı ile tütün yasalarına ilişkin tutumu inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu doğrultuda bu çalışmada mevcut literatür bilgisi temelinde sağlık okuryazarlığının tütün yasalarına ilişkin tutum üzerindeki etkisi incelenmiştir. Yapılan analizlerde, ODHSTÖ toplam puanı ile TSOY-32 genel indeks puanı arasında pozitif yönde, zayıf ancak istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte ODHSTÖ toplam puanının sağlık okuryazarlığı düzeyine göre gruplar arasında anlamlı farklılık gösterdiği ve yetersiz SOY düzeyindeki öğretmenlerin ODHSTÖ toplam puanının diğer tüm SOY düzeyindeki öğretmenlere göre anlamlı olarak daha düşük olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda sağlık okuryazarlığının dumansız hava sahası uygulamasına yönelik tutumları pozitif yönde etkilediği görülmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmenlerde tütün yasalarına, bu çalışmada kullandığımız şekliyle "dumansız hava sahası" uygulamalarına, yönelik tutumu belirleyen en önemli faktör sigara kullanımı olduğundan tutumun olumlu yönde geliştirilebilmesi için sigara kullanımının azaltılması gerekmektedir. Bu amaca yönelik olarak; sigara bırakma programlarının yaygınlaştırılması, mevcut sigara bırakma merkezlerinin toplumda bilinirliğinin artırılması ve hizmete nasıl ulaşılacağı konusunda toplumun bilinçlendirilmesi değerli olacaktır.

Çalışmamız doğrultusunda sağlık okuryazarlığının dumansız hava sahası tutumu üzerinde belirleyici bir faktör olduğu tespit edilmiştir. Fakat literatürde bu ilişkiyi inceleyen başka bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın ilgili açığı doldurabileceği düşünülmektedir. Gelecekte konuya ilişkin yürütülecek diğer çalışmalar, farkındalığın artması ve bu alanda gerekli müdahale çalışmalarının yürütülmesi açısından oldukça önemlidir.

Sağlık okuryazarlığının dumansız hava sahası tutumu üzerindeki etkisi kapsamında okul sağlığı hemşireleri başta olmak üzere sağlık profesyonelleri, öğretmenlerde sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi konusunda aktif rol almalıdır. Okul sağlığı hemşireleri sağlık okuryazarlığı alanında çalışan kişilerle iş birliği yaparak eğitim programları oluşturabilir ve öğretmenlere talep ettikleri formatta (çevrimiçi, yüz yüze, atölye çalışmaları vb.) sağlık okuryazarlığı eğitimleri düzenleyebilir. Fakat ülkemizde okul sağlığı hemşiresi sayısı ne yazık ki oldukça azdır. Okul sağlığı hemşireliği istihdamının artırılmasına yönelik çalışmalar, hemşirelere uzmanlık alanlarında daha profesyonel bir şekilde çalışma imkânı sunabilir. Okul sağlığı hemşiresinin olmadığı okullar için halk sağlığı birimlerinden konuya ilişkin destek alınabilir. Hemşirelerin sağlık okuryazarlığı konusunda yürütecekleri deneysel çalışmalarla sağlık okuryazarlığının geliştirilmesi yönünde etkili sonuçlara ulaşılabilir.

Teşekkür ve Açıklamalar

Bu makale için herhangi bir finansal destekten yararlanılmamıştır.

Çıkar Çatışması

Yazarlar arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Yazar Katkısı

Çalışmanın Tasarlanması: EŞ (%50), ŞD (%50)

Veri Toplanması: EŞ (%100), ŞD (%50)

Veri Analizi: EŞ (%50), ŞD (%50)

Makalenin Yazımı: EŞ (%50), ŞD (%50)

Makale Gönderimi ve Revizyonu: EŞ (%50), ŞD (%50)

KAYNAKÇA

Awosan, K. J., Ibrahim, M. T. O., Sabir, A. A. & Ejimodu, P. (2013). Awareness and prevalence of risk factors of coronary heart disease among teachers and bankers in Sokoto, Nigeria. J Med Med Sci, 4(9), 337-342. https://doi.org/10.14303/jmms.2013.116

Aydın, G. Ş., Eryiğit, T., & Nurdan, S. (2022). Üniversite öğrencilerinin sigaraya başlama nedenleri ve kullanma oranları. Lapseki Meslek Yüksekokulu Uygulamalı Araştırmalar Dergisi, 3(6), 1-14.

Balcı, E., Öztürk, A., Gün, İ., & Şarlı, Ş. (2016). Kayseri'de kahvehane, kafeterya ve lokantalarda hizmet verenlerin tütün kontrolü yasasına uyma ve destek durumu. Turkish Journal of Public Health, 14(1). Erişim Linki:

Banoğlu, K. (2011). Okullarda Dumansız Hava Sahası Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. [Educational Administration: Theory and Practice], 17(3), 301-315. Erişim Linki: https://dergipark.org.tr/tr/pub/kuey

Banoğlu, K. (2013). Attitudes of school administrators and teachers towards the 'smoke-free air zone'policy in Turkish schools. Health Education Journal, 72(5), 611-621. https://doi.org/10.1177/0017896912452206

Barbosa, R. E. C. & Fonseca, G. C. (2019). Prevalence of smoking in Brazilian schoolteachers, 2016. Cadernos de saude publica, 35, e00180217. https://doi.org/10.1590/0102-311X00180217

Bayram, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sağlık okuryazarlık düzeyleri ile sağlık okuryazarlığını sınıf içi davranışlarına yansıtma durumlarının araştırılması. Journal of Eurasia Social Sciences (Ijoess), 13(48), 543-565. https://doi.org/10.35826/ijoess.3064

Buja, A., Rabensteiner, A., Sperotto, M., Grotto, G., Bertoncello, C., Cocchio, S., ... Baldo, V. (2020). Health literacy and physical activity: a systematic review. Journal of Physical Activity and Health, 17(12), 1259-1274. https://doi.org/10.1123/jpah.2020-0161

Coşkun, F., Karadağ, M., Ursavaş, A. & Ege, E. (2010). Öğretmenlerin sigara içme alışkanlıkları ve yeni yasaya bakışları. Solunum, 12(3), 119-24. Erişim Linki: https://www.solunum.org.tr/

Çelik, A., & Ersoy, P. (2022). Öğretmenlerde Sağlıklı Yaşam Biçimi Davranışları: Diyarbakır İli Silvan İlçesi Örneği. Medical Journal Of Süleyman Demirel University, 29(3), 336-345. https://doi.org/10.17343/sdutfd.1085671

Deniz, S., Bentli, R., Kalkanlı, M. T., Fırıncı, B., Yalınız, F., Demir, E., ... Akbaba, M. (2020). Malatya ilinde çalışan öğretmenlerin sağlık okuryazarlığı düzeylerinin ve ilişkili faktörlerin belirlenmesi. Sakarya Tıp Dergisi, 10(1), 28-36. https://doi.org/10.31832/smj.636313

Doğan, M. & Çetinkaya, F. (2019). Akademisyenlerde Sağlık Okuryazarlığı Düzeyinin Olumlu Sağlık Davranışlarıyla İlişkisi. Sağlık Bilimleri Dergisi, 28(3), 135-141. https://doi.org/10.34108/eujhs.492647

El-Amin, S. E. T., Nwaru, B. I., Ginawi, I., Pisani, P. & Hakama, M. (2011). The role of parents, friends and teachers in adolescents' cigarette smoking and tombak dipping in Sudan. Tobacco Control, 20(2), 94-99. https://doi.org/10.1136/tc.2010.038091

Erdem, F., Altun, M., Üçüncü, E., Balcı, H., & Arıca, S. G. (2021). Aile Hekimliği Polikliniğinde Sigara Bırakma Durumunun Değerlendirilmesi. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 15(4), 707-714. https://doi.org/10.21763/tjfmpc.888345

Erick, P.N. & Smith, D.R. (2013). Prevalence of Tobacco Smoking Among School Teachers in Botswana. Tobacco Induced Diseases, 11, 24. Erişim Linki: http://www.tobaccoinduceddiseases.com/content/11/1/24

Escario, J.J. & Wilkinson A.V. (2018). Visibility of Smoking Among School Teachers in Spain and Associations With Student Smoking: A Cross-Sectional Study. BMJ Open, 8. https://doi.org/10.1136/bmjopen-2017-018736

Fernandez, D. M., Larson, J. L. & Zikmund-Fisher, B. J. (2016). Associations between health literacy and preventive health behaviors among older adults: findings from the health and retirement study. BMC Public Health, 16(1), 1-8. https://doi.org/10.1186/s12889-016-3267-7

Fleary, S. A., Joseph, P. & Pappagianopoulos, J. E. (2018). Adolescent health literacy and health behaviors: A systematic review. Journal of Adolescence, 62, 116-127. https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2017.11.010

Güner, A. E., Şahin, E., Peksu, S., Şengül, K. S. & Güngör, M. (2020). Sınıf Öğretmenlerinin Sağlık Okuryazarlık Düzeylerini Belirleme, Bilgi, Tutum, Davranış Değişikliği ve Eğitim İhtiyacını Saptama Çalışması. Turkey Health Literacy Journal, 1(1), 69-87. Erişim Linki: http://www.saglikokuryazarligi.org/tag/turkiye-saglik-okuryazarligi-dergisi/

HLS-EU Consortium. (2012). Comparative report of health literacy in eight EU member states. The European Health Literacy Survey HLS-EU. Erişim Linki: http://www.health-literacy.eu

Hoover, D. S., Vidrine, J. I., Shete, S., Spears, C. A., Cano, M. A., Correa-Fernández, V., ... McNeill, L. H. (2015). Health literacy, smoking, and health indicators in African American adults. Journal of Health Communication, 20(sup2), 24-33. https://doi.org/10.1080/10810730.2015.1066465

Huang, H. W., Lu, C. C., Yang, Y. H. & Huang, C. L. (2014). Smoking behaviours of adolescents, influenced by smoking of teachers, family and friends. International Nursing Review, 61(2), 220-227. https://doi.org/10.1111/inr.12084

Işık, M. (2022). İzmir İli Balçova ilçesindeki öğretmenlerde sağlık okuryazarlığı düzeyinin sağlıklı yaşam biçimi davranışlarıyla ilişkisinin belirlenmesi [Tıpta uzmanlık tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi]. Ulusal Tez Merkezi.

Kim, S. H. (2009). Health literacy and functional health status in Korean older adults. Journal of clinical nursing, 18(16), 2337-2343. https://doi.org/10.1111/j.1365-2702.2008.02739.x

Konan, N. (2012). İlköğretim Okulu ve Lise Öğretmenlerinin Sigara İçme Alışkanlıkları. Sosyal Bilimler Dergisi, 2(4), 74-98.

Kutlu, R., Demirbaş, N., Yeşildağ, K., & Çavdarcı, F. (2020). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinde Tütün ve Tütün Ürünleri Kullanım Sıklığı: Konya Örneği. Konuralp Medical Journal, 12(1), 80-86. https://doi.org/10.18521/ktd.506915

Liu, Y. B., Liu, L., Li, Y. F. & Chen, Y. L. (2015). Relationship between health literacy, health-related behaviors and health status: A survey of elderly Chinese. International Journal of Environmental Research And Public Health, 12(8), 9714-9725. https://doi.org/10.3390/ijerph120809714

Okyay, P. & Abacıgil, F. (2016). Türkiye Sağlık Okuryazarlığı Ölçekleri Güvenilirlik ve Geçerlilik Çalışması. (1. Baskı). Ankara: Sağlık Bakanlığı Yayın No: 1025, Anıl Reklam Matbaa.

Özbaş, S., Onur, R. & Alkan, M.A. (2019). Behavior and Attitudes Towards Smoking Among Teachers in Turkey. Journal of Public Health: From Theory to Practice, 27, 281-289. https://doi.org/10.1007/s10389-018-0961-1

Panahi, R., Ramezankhani, A., Tavousi, M., Koosehloo, A. & Niknami, S. (2017). Relationship of health literacy with knowledge and attitude toward the harms of cigarette smoking among university students. J Educ Community Health, 3(4), 38-44. https://doi.org/10.21859/jech.3.4.38

Perincek, G., & Yağcı, İ. (2022). Sigara bırakma polikliniğine başvuran kişilerde bırakma oranları ile bırakma durumunu etkileyen faktörler. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi, 15(2), 215-224. https://doi.org/10.26559/mersinsbd.1037222

Rahman, M. M., Karim, M. J., Ahmad, S. A., Suhaili, M. R. & Ahmad, S. (2011). Prevalence and determinants of smoking behaviour among the secondary school teachers in Bangladesh. Int J Public Health Res, Spec, 25, 32.

Sadeghi, R., Mazloomy Mahmoodabad, S. S., Khanjani, N., Fallahzadeh, H. & Rezaeian, M. (2019). The association between health literacy and smoking (Hookah and Cigarette) among the young men in Sirjan, Iran. Journal of Substance Use, 24(5), 546-549. https://doi.org/10.1080/14659891.2019.1620886

Svendsen, M. T., Bak, C. K., Sørensen, K., Pelikan, J., Riddersholm, S. J., Skals, R. K., ... Torp-Pedersen, C. (2020). Associations of health literacy with socioeconomic position, health risk behavior, and health status: a large national population-based survey among Danish adults. BMC public health, 20(1), 565. https://doi.org/10.1186/s12889-020-08498-8

Şirin, H., Deniz, S., Oğuzöncül, A. F., Ketrez, G., Ertuğrul, O., & Memiş, D. (2021). Fırat Üniversitesi Meslek Yüksek Okulu Öğrencilerinin Sağlık Okuryazarlığı Düzeyi ve İlişkili Faktörlerin Belirlenmesi. Estüdam Halk Sağlığı Dergisi, 6(2), 148-158. https://doi.org/10.35232/estudamhsd.870563

Teloniatis, S., Tzortzi, A., Liozidou, A., Demi, M., Evangelopoulou, V. & Behrakis, P. (2017). Smoking prevalence, compliance and attitudes towards smoking bans among School Teachers in Attica, Greece 2014. Pneumon, 30(4), 227-235. Erişim Linki: http://www.pneumon.org/

Türkiye İstatistik Kurumu. (2023). Türkiye Sağlık Araştırması, 2022. Erişim Linki: https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Turkiye-Saglik-Arastirmasi-2022-49747. Erişim Tarihi: 07.10.2024

Warren, C.W., Erguder, T., Lee, J. Lea, V., Sauer, A.G., Jones, R.N. & Bilir, N. (2012). Effect of Policy Changes on Cigarette Sales: The case of Turkey. European Journal of Public Health, 22(5). 712-715. https://doi.org/10.1093/eurpub/ckr157
World Health Organization. (2019). WHO global report on trends in prevalence of tobacco use 2000-2025.
World Health Organization. (2020). Tobacco. Erişim Linki: Tobacco (who.int). Erişim Tarihi: 01.06.2021
Yılmazel, G. (2014). Çorum il merkezindeki ilköğretim öğretmenlerinde sağlık okuryazarlığı, hipertansiyon farkındalığı ve kontrolü arasındaki ilişki (Doktora tezi). Erciyes Üniversitesi.
4207 Sayılı Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanun. (2009). Erişim Linki: https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4207.pdf. Erişim Tarihi: 01.06.2021